

PROLÓGUS

HATÁRÓRSÉG A MINŐSÉG ÚTJÁN

*„Ha hárman vándorolnak, még ha egyikük téved is az út felől,
céljukat mégis eléri, hiszen a tévelygők száma csekély.
De, ha már ketten tévednek, bárhogy igyekezzenek is,
mégsem jutnak sehova sem, hiszen a tévelygők vannak többen.”¹*

A magyar határőrizeti hagyományok, az államhatár ellenőrzésének és védelmének kultúrája több, mint ezer év tapasztalataiból ad erőt, útmutatást a változásokhoz való alkalmazkodáshoz, a közösségi (társadalmi) célok, érdekek elérésének biztosításához szükséges eredményes és hatékony szakmai tevékenységhez. A hosszú úton óhatatlanul jelen voltak (vannak) a tévelygők, de meghatározóak elődeink, az őrzők, lövők, végvári vitézek, határvadászok, határőrök példaértékű, dicső tettei és bölcsességeken alapuló, a tudományok értékeit adaptáló tanításai.

A gyeplűvelű határőrizet a magyar államiság kialakításától a szuverenitás egyik fő pillére és történelmi jellemzője. I. (Szent) István már megszervezte a határvármegyéket, de a magyar határőrizet és határvédelem megszilárdítása, törvényekben történő szabályozása I. (Szent) László uralkodásához kötődik. Legendás hírű, széleskörű nemzetközi elismerésnek és tiszteletnek örvendő lovag királyunk emlékét méltán ünnepeljük minden év június 27-én, Szent László napján. A Határórség Ünnepnapján évről évre beszédekkel, koszorúzással, sportversenyekkel, szabadidős rendezvényekkel, vallási szertartásokkal és Pécssett immár ötödik alkalommal, tudományos konferenciával emlékezünk a határőrök patrónusára. Szent László különleges személyiségében követendő tulajdonságok sora említhető, köztük a tudás és a műveltség iránti elkötelezettség. A bajvívásban, hadakozásban élenjáró királynak volt tapasztalata a tudáshoz vezető út nehézségeiről, megpróbáltatásairól. Példáját követve valljuk: *„semmiféle gondolat sem rossz, csak rosszát válhat, ha kritika nélkül fogadjuk. Csak az a rossz igazán, ha semmi gondolatunk nincs.”*²

Büszkeséggel tölt el bennünket, hogy konferenciáinkkal hagyományt teremtettünk és alkalmakat biztosítottunk a tudományos gondolkodás eredményeinek bemutatására és azok kritikájára is. Számunkra a „minőség útjának” minden tapasztalata üzenetet hordoz, és a múltban a jelen hasonlóságát is felismerhetjük: *„A XIII. századtól fokozatosan kialakuló végvári rendszer a XV. századtól kezdve az egyre erősödő török támadásokkal szemben védte az ország déli határait. A korszak határőrei a végvári vitézek voltak, akik a török hódítók kiűzéséig nemcsak a magyar föld, hanem az egész keresztény Európa védelmében vívták hősiességüket.”*³

¹ Csuang-Ce: A Régi Kína Bölcsessége. Helikon Kiadó. Budapest, 2005.

² Polya György: A gondolkodás iskolája. Typotex. Budapest, 1994.

³ Határórség honlapja. www.b-m.hu

A határőrvidékek sajátosan fejlődtek, vagy hanyatlottak, de a határellenőrzési tevékenység minden időben jelentőséggel bírt. Az 1903. évi VIII. törvény szabályozása alapján már megvalósult a határőrizet, határforgalom ellenőrzés és idegenrendészet összhangja.

A formák (szervezetek) sokszor változtak, de a tartalom, a szakmai tudás megőrzése, fejlődése és az államhatár őrzetének küldetésstudata társadalmi rendszerektől függetlenül jellemezte a határőröket. Az 1945. május 14-én megalakított, újjá szervezett demokratikus határőrség történetéből, az 1990-ig ideológiai befolyással felügyelt, átpolitizált szakmai tevékenységből is számtalan hiteles példát találunk, amelyekben a sor és hivatásos határőrök ébersége, helytállása, a nehézségek férfias leküzdése – kortól és rendszerektől függetlenül – elismerésre méltó.⁴

Kutatásra alkalmas téma lehetne, annak vizsgálata, hogy a sorkatonai határőrszolgálatot teljesítettek döntő többsége miért emlékezik büszkeséggel és jóérzésekkel a kötelező és megpróbáltatásokkal terhelt időszakra. Az okok között biztosan szerepet játszik, a szervezeti kultúra és a határőrök identitás tudata: „Szükség van elvekre, értékekre, azonosságra és különbözőségekre, összetartozásra, bizalomra és optimizmusra. Mindenekelőtt a valahova tartozás érzését kell tisztázni. A valahova tartozás a határrendész esetében a szolgálati csoportot, az osztályt, a kirendeltséget, a századot, az igazgatóságot, a főosztályt, az országos parancsnokságot, a Határőrséget kell, hogy jelentse.”⁵

A valahova tartozásnak 2004. május elsejétől új dimenzióját és minőségét jelenti az Európai Unióhoz való csatlakozás. A határőrszolgálat közvetlen kapcsolatban van az Unió értékeivel⁶ és célkitűzéseivel⁷. Az európai alkotmány létrehozásáról szóló Szerződés útbaigazítást ad a jelen és jövő feladatairól. A szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésének érdekében az Unió olyan politikát alakít ki, amelynek célja⁸:

- a) annak biztosítása, hogy a belső határok átlépésekor a személyek, állampolgárságuktól függetlenül mentesüljenek mindenfajta ellenőrzés alól;
- b) a személyek ellenőrzésének és a határátlépések eredményes felügyeletének biztosítása a külső határokon;
- c) a külső határok integrált határőrizeti rendszerének fokozatos bevezetése.

A fenti célok elérése érdekében európai törvényben vagy kerettörvényben kerülnek meghatározásra az intézkedések. Az intézkedések hatékony, minőségi végrehajtásához

⁴ A Határőrség 1945-1948. közötti történetét feldolgozó tanulmánykötet előszavában (1970-ben!) Szabó Gusztáv vezérőrnagy országos parancsnok „szent határokról” írt. A tanulmányokban kutatási eredmények, visszaemlékezések részletezik a szervezés, szolgálat ellátás körülményeit: „Legnagyobb gondot a ruházat, a felszerelés, a fegyverzet hiánya okozott. Élelmezés szempontjából önellátó volt az őrs, mert központi ellátást a kerületi hadbiztonság nem tudott biztosítani. Ahol jó volt az együttműködés, a határ menti lakosság segített az őrsök ellátásában. A felszerelés hiánya, az élelmezés gyenge minősége következtében gyakori volt az elégedetlenség, fásultság az őrsőkön. A szolgálat teljesítése több helyen veszélyes vállalkozást jelentett. A határőrzetben felderítetlen aknamezőkre bukkantak, amelyek felszedésére a bolgár hadsereg-parancsnoksággal együttműködve aknakutató zászlóaljzat hoztak létre” (A BM HŐR PCSF-ség ünnepi kiadványa a Határőrség megalakulásának 25. évfordulójára. Zrínyi Nyomda. Budapest, 52. o.)

⁵ Teke András: Identitás (jegyzet). Határőr 60. évf. 9. szám, 32. o.

⁶ „Az Unió az emberi méltóság tiszteletben tartása, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság, valamint az emberi jogok – ideértve a kisebbségekhez tartozó személyek jogait – tiszteletben tartásának értékein alapul”. Szerződés európai alkotmány létrehozásáról, I-2 .cikk.

⁷ „Az Unió egy belső határok nélküli, a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térséget kínál polgárai számára, valamint egy belső piacot, ahol a verseny szabad és torzulásuktól mentes.” Szerződés európai alkotmány létrehozásáról, I-3 .cikk

⁸ Szerződés európai alkotmány létrehozásáról, III-265. cikk

felkészült, sokoldalúan tájékozott, széleskörű együttműködésre képes és közbizalommal rendelkező tisztviselőkre (rendőrökre, határőrökre, vám és pénzügyőrökre) van szükség.

A határőrnapi konferenciáinkkal igyekszünk segíteni a helyes irány megtalálását, megtartását. Nagy László, a Magyar Hadtudományi Társaság elnöke a konferencia résztvevőinek köszöntésekor az alábbi szavakkal erősített bennünket: *„A tudomány egyik fontos feladata, hogy gondosan elemezze az elmúlt időszak, időszakok eseményeit, történéseit, a fejlődés állomásait. Ugyanez a hadtudomány funkciója is. De ha csak ezt tenné, olyanná válna, mint az ókor hadművészete, amely az elmúlt csaták leírására korlátozódott. Van tehát egy másik, nem kevésbé fontos funkció is, ez pedig a tudomány jövőbelátó képességének kibontakoztatása. A tudománynak, ezen belül a hadtudománynak alternatívákat kell felvázolnia, variációkban kell gondolkodnia. Aztán az élet majd bizonyítja, hogy ezek közül melyik áll közelebb a valósághoz.”*

Visszatekintve tudományos rendezvényeinkre elmondhatjuk, hogy az élet már rövidtávon is igazolta törekvésünket: 2001-ben az Unió határőrségének szükségességét hirdettük, napjainkban megszervezés alatt van az Európai Ügynökség, melynek elsődleges célja a külső határok menedzsmentje, illetve a tagállamok közötti koordináció. 2002-ben a rendészettudomány szükségességét hirdettük, mára működik a Magyar Rendészettudományi Társaság. 2003-ban a bűnmegelőzés társadalmi összehangolását szorgalmaztuk, 2004-ben az Unió biztonságáért tehető és teendő feladatok voltak fókuszban. A tudományos gondolatok megörökítésre kerültek, és a Pécsi Határőr Tudományos Közleményekben⁹ olvashatók. Öt év, fél évtized a hagyomány teremtés szép kezdete, egy aktív szakasza életünknek, amelyet reményeink szerint a „minőség” útján tettünk meg és ezen az úton haladunk tovább megtorpanások nélkül.

⁹ HU ISSN 1589-1674